

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ, 1750-2000.
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ 7068 ΛΗΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ

Δ. Καραμπερόπουλος
Ελληνική Εταιρεία Ιστορίας της Παιδιατρικής, Αθήνα

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να γίνει παρουσίαση των ολοκληρωμένων αποτελεσμάτων της έρευνας για την σύνταξη της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής περιόδου 1750-2000, που πρόκειται να τυπωθεί.

Υλικό. Πραγματοποιήθηκε αποδελτίωση βιβλίων και περιοδικών στις Βιβλιοθήκες και συγκεντρώθηκαν συνολικά 7068 τίτλοι με θέμα την Ιστορία της Ιατρικής στην ελληνική γλώσσα ή σε άλλη γλώσσα από Έλληνες συγγραφείς.

Αποτελέσματα. Τα 7.068 λήμματα κατανέμονται ανά πενήκονταετία ως ακολούθως: 1750-1800 (12), 1801-1850 (62), 1851-1900 (464), 1901-1950 (1726) και 1951-2000 (4804). Ιδιαίτερα ο αριθμός τους από 1901-2000 ανά δεκαετία είναι: 304, 163, 313, 573, 373, 558, 633, 763, 1121, 1729. Παρατηρείται προοδευτική αύξηση του αριθμού των εργασιών στην Ιστορία της Ιατρικής, εκτός βέβαια των δεκαετιών με τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα της χώρας, (τους πολέμους τη δεκαετία 1911-1920 και τη δεκαετία 1941-1950). Εντυπωσιακά αυξάνεται ο αριθμός των λημμάτων κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες 1981-2000, που συγκεντρώνουν το 40% των λημμάτων της Βιβλιογραφίας.

Διατριβές με θέμα την Ιστορία της Ιατρικής έχουν καταγραφεί συνολικά 128. Ανά πενήκονταετία οι διατριβές κατανέμονται: 3, 3, 5, 11, 106. Ενδιαφέρον έχει να επισημανθεί ότι 68 διδακτορικές διατριβές δηλ. το 53% υποστηρίχθηκαν στις δύο δεκαετίες 1981-2000.

Ένα σημαντικό επίσης εύρημα είναι ότι το 85% των λημμάτων της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής είναι άρθρα σε περιοδικά κυρίως ιατρικά, αλλά και ιστορικά, φιλολογικά κ.ά., στοιχείο που δείχνει την σημαντική βοήθεια που θα προσφέρει η Βιβλιογραφία στους συγγραφείς και μελετητές.

Συμπέρασμα: Η ολοκλήρωση της έρευνας για την σύνταξη της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής περιόδου 1750-200 έδωσε συνολικά 7.068 τίτλους. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αι. καταγράφεται το 40% των λημμάτων και αποδίδεται στη διδασκαλία της Ιστορίας της Ιατρικής στις περισσότερες Ιατρικές Σχολές της χώρας, στις συνεδρίες Ιστορίας της Ιατρικής στα Ετήσια Πανελλήνια Ιατρικά Συνέδρια καθώς και στα Συνέδρια Ιστορίας της Ιατρικής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
αρ. 3

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΠ. ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
1750-2000**

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΓΡΑΦΗ

7.139 λήμματα

Εκδόσεις Αθ. Σταμούλη

ΑΘΗΝΑ 2009

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ, 1750-2000. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ 7.139 ΛΗΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ

Δ. Καραμπερόπουλος
Ελληνική Εταιρεία Ιστορίας της Παιδιατρικής, Αθήνα

Μια πολύχρονη προσπάθεια έρχεται στο φως της δημοσιότητας και με αισθήματα χαράς και ικανοποίησης θα προσφερθεί ο τόμος αυτός με την ελπίδα να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη στον τόπο μας των σπουδών στην Ιστορία της Ιατρικής. Κρίθηκε σκόπιμο να δημοσιοποιηθεί τώρα με τη συγκέντρωση τόσο μεγάλου αριθμού λημμάτων, επτά χιλιάδων και πλέον, διότι θα είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί από τους μελετητές και συγγραφείς στις σχετικές μελέτες τους.

Η αρχή. Κατά την εκπόνηση της διδακτορικής μου διατριβής, η οποία υποστηρίχθηκε το 1996 στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, σημαντικά βοηθήθηκα από τις βασικές εργασίες του ιστορικού της επιστήμης Γιάννη Καρά, του οποίου τα βιβλία είναι εργαλεία για την έρευνα της ιστορίας της επιστήμης της Νεοελληνικής Αναγέννησης. Ωστόσο για την Ιστορία της Ιατρικής διαπίστωνα κατά τις περαιτέρω μελέτες μου ότι δεν υπήρχε μια Βιβλιογραφία, στην οποία θα ανέτρεχε κανείς για να δει τι είχε γραφεί στο παρελθόν. Αποτέλεσμα της έλλειψης αυτής ήταν να καταβάλλονται επί πλέον προσπάθειες για αναζήτηση στις Βιβλιοθήκες του σχετικού υλικού.

Ακόμη μια άλλη σημαντική διαπίστωση ήταν ότι δεν ήταν κατά κανόνα γνωστά τα άρθρα με αντικείμενο την Ιστορία της Ιατρικής, τα οποία περιέχονται στα διάφορα περιοδικά, ιατρικά, ιστορικά, φιλολογικά και λογοτεχνικά. Τότε σκέφθηκα πως για τους μελετητές και συγγραφείς θα ήταν χρήσιμο βοήθημα και συνάμα ένα σημαντικό εργαλείο, κατά την προσφιλή ρήση του Κ. Θ. Δημαρά, η σύνταξη κάποτε μιας Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής, όπου θα περιέχεται ό,τι έχει σχετικά γραφεί.

Κατ' αυτόν τον τρόπο σχηματίσθηκε αρχικά ένας αριθμός βιβλιογραφικών λημμάτων στην Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής, που εμπλουτίζονταν συνεχώς κατά την διάρκεια των μελετών μου. Μάλιστα διένειμα σε Ετήσια Πανελλήνια Ιατρικά Συνέδρια σχετική ενημερωτική επιστολή στους ασχολούμενους με την Ιστορία της Ιατρικής για την αποστολή των δημοσιευμένων εργασιών τους, με μικρή ωστόσο ανταπόκριση. Ένα δείγμα αυτής της προσπάθειας είναι η παρακάτω επιστολή:

Αξιοτίμους συγγραφείς
στην Ιστορία της Ιατρικής

Αθήνα, Ιανουάριος 2003

Με την επιστολή θα ήθελα να σας γνωστοποιήσω ότι συντάσσεται η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ, 1750-2000. Θα περιληφθούν οι εργασίες με αντικείμενο την Ιστορία της Ιατρικής, οι οποίες έχουν δημοσιευθεί στην ελληνική γλώσσα ή σε άλλη γλώσσα από Έλληνες συγγραφείς.

Στην Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορία της Ιατρικής τα λήμματα καταχωρίζονται κατά έτος, με πρώτο το 1750 και τελευταίο το 2000. Το κάθε λήμμα περιλαμβάνει: όνομα συγγραφέως, τίτλο εργασίας, τόμο περιοδικού, έτος δημοσίευσεως και αριθμό σελίδων, ενώ για βιβλίο επί πλέον τον εκδοτικό Οίκο και το συνολικό αριθμό των σελίδων του βιβλίου. Ακόμη συντάσσονται Ευρετήρια ονομάτων των συγγραφέων και των ονομάτων που περιέχονται στα λήμματα, για να είναι εύχρηστη η αναζήτηση τους.

Συστηματικά αποδελτιώνονται τα διάφορα περιοδικά του 19^{ου} και 20^{ου} αι. και αναζητούνται στις Βιβλιοθήκες παλιές μελέτες στην Ιστορία της Ιατρικής. Μέχρι σήμερα έχουν συγκεντρωθεί 2650 λήμματα.

Με την συγκρότηση της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής θα γίνει γνωστή η συγγραφική παραγωγή των δύομισι αιώνων στην Ιστορία της Ιατρικής και επί πλέον θα βοηθούνται οι συγγραφείς στην αναζήτηση της δημοσιευμένης βιβλιογραφίας.

Παρακαλώ όπως υποβληθείτε στον κόπο να αποστείλετε τις δημοσιευμένες μελέτες σας ή κατάσταση των μελετών τους στη διεύθυνση του συντάκτου της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής, (Μιλτιάδου 3, 145 62 Κηφισιά, τηλ. και Φαξ 210-8011066, κινητό 6944-306849).

Με εκτίμηση
Δημ. Καραμπερόπουλος
Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής

Όταν μάλιστα ο αριθμός των λημμάτων της Βιβλιογραφία είχε φθάσει στα 2590 παρουσιάστηκε πρώτα στο 29^ο Ετήσιο Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο¹ και στη συνέχεια δημοσιεύθηκε εκτενέστερα στο περιοδικό *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*².

Η Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής, 1750-2000

Στην Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής ως αρχή τίθεται το 1750, διότι τότε συναντούμε, όπως έχουμε υποστηρίξει³, σχετικό κείμενο για την ιστορία της ιατρικής, και καταληκτικό όριο τέθηκε το 2000, καλύπτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το χρονικό διάστημα των δύομισι αιώνων. Στην πρώτη αυτή απόπειρα σύνταξης της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής θα έχει καταγραφεί το μεγαλύτερο ποσοστό των δημοσιευμένων σχετικών τίτλων.

Σημαντικό στοιχείο της παρούσης Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής είναι ότι περιέχει και τα άρθρα, που έχουν δημοσιευθεί στα διάφορα περιοδικά, ιατρικά, ιστορικά, φιλολογικά κ.ά, και τα οποία ήταν εν πολλοίς άγνωστα στους συγγραφείς και μελετητές της Ιστορίας της Ιατρικής.

ΕΞΩΦΥΛΛΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ - Κατάλογος Περιοδικών

Μάλιστα τα λήμματα αυτά τα δημοσιευμένα στα διάφορα περιοδικά αποτελούν το 83% και πλέον των λημμάτων της παρούσης Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής, στοιχείο που δείχνει την αναγκαιότητα και χρησιμότητα της δημοσίευσής της, διότι θα ήταν μάλλον άγνωστα τα σχετικά αυτά άρθρα των περιοδικών. Η έκδοση σήμερα της πρώτης αυτής καταγραφής με τα 7.139 θεωρούμε ότι θα βοηθήσει τους μελετητές και συγγραφείς και ιδιαίτερα τους νέους, οι οποίοι έλκονται από την αίγλη της Ιστορίας της Ιατρικής. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι κατ' αυτόν τον τρόπο τους βοηθάμε σημαντικά, ώστε να μην απογοητεύονται στην αναζήτηση της σχετικής βιβλιογραφίας.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της Ελληνικής Βιβλιογραφίας⁴ σ' αυτήν περιλαμβάνονται ό,τι έχει γραφεί στην ελληνική γλώσσα. Όμως στη σύνταξη της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής κατ' εξαίρεση συμπεριλάβαμε και

¹ 29^ο Ετήσιο Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο, Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, Αθήνα 20-24 Μαΐου 2003, Τόμος *Περίληψεων*, αρ. 152, σ. 40.

² «Κατανομή των 2590 εργασιών της Έλληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής, 1750-2000», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, τόμ. 21, τεύχ. 5, 2004, σσ. 487-489.

³ Δημήτριος Καραμπερόπουλος, *Η ιατρική ευρωπαϊκή γνώση στον ελληνικό χώρο, 1745-1821*, Βιβλιοθήκη Ιστορίας της Ιατρικής, αρ. 1, εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 2003, σσ.

⁴ Φιλίππου Ηλιού, *Ελληνική Βιβλιογραφία του 19^{ου} αιώνα. Βιβλία και φυλλάδια*. Βιβλιολογικό Εργαστήρι, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 1997.

λήμματα, όσα μπορέσαμε να εντοπίσουμε, τα οποία γράφθηκαν σε άλλη γλώσσα από Έλληνες συγγραφείς, με σκοπό να είναι προσιτά στους συγγραφείς.

Στην Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής με πλάγια γράμματα είναι οι τίτλοι των βιβλίων και των περιοδικών, ενώ σε εισαγωγικά και με όρθια γράμματα είναι τα άρθρα, που έχουν δημοσιευθεί στα περιοδικά και τόμους πρακτικών, τιμητικούς κ. α.. Επισημαίνεται ότι στην Βιβλιογραφία μας δεν περιλαμβάνονται άρθρα που γράφθηκαν σε Εφημερίδες. Επίσης όταν ένα βιβλίο είναι σε περισσότερους τόμους, εκ των οποίων κάποιος εξ αυτών τυπώθηκε τα επόμενα χρόνια τότε συμπεριλαμβάνεται στην χρονολογία έκδοσης του πρώτου τόμου. Ομοίως και άρθρα περιοδικών που είναι σε συνέχειες και σε επόμενα χρόνια περιλαμβάνονται στο έτος του πρώτου άρθρου. Ακόμη όταν ένα άρθρο δημοσιεύθηκε και σε άλλα περιοδικά τότε περιλαμβάνονται κακά κανόνα όλα σε ένα λήμμα.

Ο αστερίσκος (*) πριν από το λήμμα δηλώνει ότι έχει γίνει σχετική αυτοψία του δημοσιεύματος. Τα χωρίς αστερίσκο λήμματα έχουν ληφθεί από άρθρα και μελέτες ή από καταλόγους βιβλίων⁵ και δηλώνει ότι δεν έχει γίνει αυτοψία. Μερικοί τίτλοι έχουν καταγραφεί μέσω των ψηφιακών καταλόγων των Βιβλιοθηκών της Εθνικής, της Βουλής και του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Επισημαίνεται ότι τα παλιά ιδιαίτερα ιατρικά περιοδικά, που απόκεινται στις διάφορες Βιβλιοθήκες, δεν βρίσκονται σε πλήρεις σειρές, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουμε αν στα ελλείποντα τεύχη υπάρχουν άρθρα Ιστορίας της Ιατρικής. Διαπιστώνεται δυστυχώς ότι στην Ελλάδα ακόμη δεν υπάρχει σεβασμός και διαφύλαξη της συγγραφικής ιατρικής εργασίας του παρελθόντος, παρά τις φιλότιμες, όπως διαπιστώσαμε, προσπάθειες των Βιβλιοθηκονόμων των Βιβλιοθηκών, οι οποίοι θέλουν να διαφυλάξουν την πνευματική αυτή κληρονομιά μας. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η εξέλιξη της τεχνολογίας θα δώσει κάποια στιγμή τη δυνατότητα της εγγραφής όλων των άρθρων των ελληνικών ιατρικών περιοδικών του παρελθόντος και κατ' αυτόν τον τρόπο να γίνεται εύκολα η αναζήτηση τους.

Η αναγραφή των λημμάτων έχει γίνει σύμφωνα με το σύστημα που ακολουθείται στις Βιβλιογραφίες των Φίλιππου Ηλιού και Πόπη Πολέμη⁶, μόνο που στη Βιβλιογραφία μας αναγράφεται πρώτα το όνομα του συγγραφέα του άρθρου. Με το σύστημα αυτό διευκολύνεται η εγγραφή χωρίς να αλλάζει η γενική αρίθμηση σε περίπτωση που προστεθεί έστω και την τελευταία στιγμή ένα καινούργιο λήμμα. Επί πλέον εύκολα κανείς μπορεί να παρακολουθήσει την κατά έτος συγγραφική παραγωγή στην Ιστορία της Ιατρικής. Ιδιαίτερα το Ευρετήριο που συνοδεύει την Βιβλιογραφία θα συμβάλλει στην καλλίτερη και εύκολη χρήση της.

Η πολύχρονη εργασία καταγραφής των άρθρων Ιστορίας της Ιατρικής και ιδιαίτερα η αποδελτίωση παλαιών περιοδικών, φέρνει στο νου τη φράση, την οποία ο Ανθίμος Γαζής έχει καταχωρίσει στη σελίδα τίτλου του Λεξικού⁷ του «άλλοις υπηρετών αναλίσκομαι». Όμως η εργασία μου να ψάχνω να βρω, να καταγράψω και πολλές φορές να μελετώ την πνευματική δημιουργία στην Ιστορία της Ιατρικής τόσων ανθρώπων των δύομισι αιώνων, μου πρόσφερε εκτός από τη γνώση και την ικανοποίηση ότι γινόμουνα κοινωνός της δημιουργικότητας τους, κάτι που ήταν ένα σοβαρό αντιστάθμισμα στην άχαρη εργασία της αποδελτίωσης τόσων περιοδικών.

⁵ Όπως για παράδειγμα από τον «Κατάλογο Βιβλίων Ιστορίας της Ιατρικής Νότη Καραβία», Δέλτος, Δεκ. 1999, τεύχ. 18, σσ. 8-17.

⁶ Φίλιππος, Ηλιού, Πόπη Πολέμη, *Ελληνική Βιβλιογραφία 1864-1900. Συνοπτική αναγραφή. Εισαγωγή-Συνομογραφίες-Ευρετήρια, Τόμοι Α', Β', Γ', Βιβλιολογικό Εργαστήρι 'Φίλιππος Ηλιού'*, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 2006.

⁷ Ανθίμου Γαζή, *Λεξικόν Έλληνικόν*, Βιέννη 1807. Βλ. Φ. Ηλιού, *Ελληνική Βιβλιογραφία*, ό. π., αρ. 1809.2.

Με την σύνταξη της ανά χείρας Βιβλιογραφίας διαπιστώνεται η συγγραφική δραστηριότητα σημαντικών ιατρών κατά τη διάρκεια των δύομισι αιώνων στην Ιστορία της Ιατρικής. Επί πλέον δημιουργείται παράλληλα μια «Ιατρική Προσωπογραφία», ένας κατάλογος των προσωπικοτήτων της ιατρικής των δύομισι αιώνων της χώρας μας. Ακόμη η συνταχθείσα Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής θα βοηθήσει και εκείνους, οι οποίοι θέλουν να χρησιμοποιήσουν στα άρθρα τους και τις εργασίες που έχουν δημοσιευθεί στα ελληνικά περιοδικά και να μην αρκестούν μόνο στη ξενόγλωσση βιβλιογραφία, ιδιαίτερα μάλιστα για τους αρχαίους Έλληνες γιατρούς⁸. Δεν θα είναι δυνατόν να υπάρχει δικαιολογία από τους συγγραφείς ότι δεν γνώριζαν, αλλά θα είναι μια ένδειξη ολιγωρίας. Επιπροσθέτως η ανά χείρας Βιβλιογραφία θα συμβάλλει ώστε εύκολα να γίνει διασταύρωση των εργασιών με προγενέστερες δημοσιεύσεις σε περίπτωση υποψίας αντιγραφής.

Η ανά δεκαετία κατανομή των λημμάτων της Βιβλιογραφίας στην Ιστορία της Ιατρικής κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα δίνεται παραστατικά κατωτέρω:

1750-1800	12
1801-1810	3
1811-1820	11
1821-1830	5
1831-1840	24
1841-1850	21
1851-1860	78
1861-1870	46
1871-1880	66
1881-1890	112
1891-1900	172
1901-1910	303
1911-1920	166
1921-1930	324
1931-1940	575
1941-1950	378
1951-1960	562
1961-1970	639
1971-1980	779
1981-1990	1132
1991-2000	1722

<u>αχρονολ.</u>	<u>9</u>
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>7139</u>

⁸ Δημ. Καραμπερόπουλος, «Ατελείς αναφορές στους αρχαίους κλασσικούς ιατρούς», *Παιδιατρική*, τόμ. 63, 2000, Επιστολές, σ. 342.

Παρατηρούμε στην αναγραφόμενη κατανομή των 7.139 λημμάτων της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής ότι υπάρχει μία προοδευτική αύξηση ανά δεκαετία του αριθμού των λημμάτων. Όμως σημειώνεται μια σχετική μείωση στα μεγάλα γεγονότα του Ελληνισμού: την δεκαετία 1821-1830 με την Ελληνική Επανάσταση, τη δεκαετία 1911-1920 με τους Βαλκανικούς πολέμους και το Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, καθώς και τη δεκαετία του 1941-1950 με τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και την Κατοχή.

Ενδιαφέρον έχει να επισημανθεί ότι στις τρεις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, (1971-2000), βρίσκεται το 50% των λημμάτων της Βιβλιογραφίας καθώς επίσης και το 62% των 129 διατριβών, διδακτορικών και υφηγεσίας, που υποστηρίχθηκαν και δημοσιεύθηκαν κατά τις τρεις ανωτέρω δεκαετίες.

Οι λόγοι αυτής της εντυπωσιακής αύξησης κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα οφείλεται κατά πρώτον στο γεγονός ότι η Ιστορία της Ιατρικής εντάχθηκε στα μαθήματα των Ιατρικών Σχολών των νέων Πανεπιστημίων⁹ της χώρας (Πάτρας, Ιωαννίνων, Κρήτης, Θεσσαλίας και Θράκης) με τη συμβολή του φιλόστοργου Καθηγητού και Ακαδημαϊκού Νικολάου Λούρου, ο οποίος είχε διατελέσει και υπουργός Παιδείας στην πρώτη μετά την δικτατορία κυβέρνηση (1974). Δόθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο σε αρκετούς φιλόστοργους ιατρούς να ασχοληθούν με την Ιστορία της Ιατρικής και να την διδάξουν, συγγράφοντας παράλληλα πολλές μελέτες, όπως μπορεί κανείς να δει στη συνταχθείσα Βιβλιογραφία. Κατά δεύτερον λόγο σημαντική ήταν η συμβολή της ανασύστασης της μετά από σαράντα χρόνια της έδρας Ιστορίας της Ιατρικής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παράλληλα στα Ετήσια Πανελλήνια Ιατρικά Συνέδρια της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών παρά την αρχική πενιχρότητα συμμετοχής σταδιακά άρχισε να αυξάνεται ο αριθμός των συμμετασχόντων με ανακοινώσεις καθώς και ακροατών.

Για την σύνταξη της παρούσης Βιβλιογραφίας χρησιμοποιήθηκαν, εκτός από την προσωπική μου Βιβλιοθήκη και οι φιλόξενες Βιβλιοθήκες της Γενναδείου Βιβλιοθήκης της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών, της Μπενακειού Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ελλάδος, του Γενικού Κρατικού Νοσοκομείου Αθηνών, του Θεραπευτηρίου "Ευαγγελισμός" και των Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Συμπληρωματικά επισκεφθήκαμε τις Βιβλιοθήκες της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, των Νοσοκομείων Αρεταίου, Αιγινιτείου, Ιπποκρατείου, Παιδών "Η Αγία Σοφία", ΚΑΤ, Σισμανογλείου, Νοσοκομείου Νοσημάτων Θώρακος "Σωτηρία", του Ιδρύματος Ιατροβιολογικών Ερευνών της Ακαδημίας Αθηνών, της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών, του Ορθοδόξου Συλλόγου "Τρεις Ιεράρχες" Βόλου. Χρησιμοποιήθηκαν επί πλέον και οι ψηφιακοί κατάλογοι της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης για τις διδακτορικές διατριβές στην Ιστορία της Ιατρικής, της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, της Βιβλιοθήκης του Παντείου Πανεπιστημίου, της Ζωσιμαίας Βιβλιοθήκης.

⁹ «Με το Π.Δ. υπ. αριθ. 795/2-11-78 (184 ΦΕΚ τ. Α΄ /3-11-78) "Περί ιδρύσεως τακτικής έδρας της Ιστορίας της Ιατρικής εις τας Ιατρικές Σχολάς των Παν/μίων Πατρών και Ιωαννίνων" προστέθηκε στο Πρόγραμμα Σπουδών των νέων Ιατρικών Σχολών και η προοπτική διδασκαλίας της Ιστορίας της Ιατρικής. Επειδή παρατηρήθηκε εξωπρογραμματική σπουδή στην ίδρυση της και ταχεία δημοσίευση, φαίνεται πως υπήρξε κάποια πίεση. Η προκήρυξη της όμως στα Ιωάννινα άργησε και στην Πάτρα μετατράπηκε αργότερα σε έδρα της Αναισθησιολογίας λόγω περιορισμών στον προϋπολογισμό, για την ίδρυση της σχετικής ειδικότητας», Μαν.. Μπεχράκης, *Η ίδρυση των νέων Ιατρικών Σχολών. Το χρονικό μιας δοκιμασίας και ιστορική αναδρομή στα Ελληνικά Πανεπιστήμια*, Αθήνα, Ποταμός, 2005, σ. 166.

Μια διευκρίνιση

Διευκρινίζεται ότι στα λήμματα της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής δεν αναγράφονται οι Βιβλιοθήκες στις οποίες εναπόκεινται τα βιβλία. Και τούτο διότι τα βιβλία του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνας ήδη μνημονεύονται στις υπάρχουσες Ελληνικές Βιβλιογραφίες¹⁰ όπως και οι Βιβλιοθήκες στις οποίες αυτά βρίσκονται. Ομοίως τα βιβλία, που έχουν εκδοθεί κατά τον 20^ο αιώνα, έχουν καταχωρισθεί στους ηλεκτρονικούς καταλόγους των Ελληνικών Βιβλιοθηκών και κατ' αυτόν τον τρόπο εύκολα ο αναγνώστης μπορεί να τα αναζητήσει.

Ομοίως για τα λήμματα των περιοδικών, που αποτελούν και το 80% και πλέον των λημμάτων της παρούσης Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής, ο αναγνώστης μπορεί να αναζητήσει τα περιοδικά στον *Κατάλογο των Περιοδικών του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης*¹¹, στον οποίο αναγράφονται οι Βιβλιοθήκες και τα ευρισκόμενα σε αυτές περιοδικά με τους αντίστοιχους τόμους τους. Επίσης ο αναγνώστης μπορεί να συμβουλευτεί και τους Ψηφιακούς Καταλόγους των Βιβλιοθηκών (Εθνικής, Βουλής, Γενναδείου κ.ά.) για την αναζήτηση κάποιου περιοδικού. Ακόμη βοηθητικό εργαλείο για τα ιατρικά περιοδικά θα είναι και το βιβλίο των Γ. Ρηγάτου, Κ. Απάκη, Β.Σάμιου, *Ελληνικός Ιατρικός Τύπος, 1811-1988*, Ιατροτέκ, Αθήνα 1988.

Ευχαριστίες

Ολόθερμες ευχαριστίες εκφράζονται και από τι θέση εδώ στο προσωπικό όλων των ανωτέρω Βιβλιοθηκών και ιδιαίτερα των πρώτων έξι μνημονευθέντων για την πρόθυμη βοήθειά τους που μου πρόσφεραν κατά τα τόσα χρόνια της σύνταξης της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω και εκείνους οι οποίοι πρόθυμα έδωσαν πληροφορίες όταν τους ζητήθηκε: τους κ. Γιάννη Καρά, ομ. Διευθυντή του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών του Ε.Ι.Ε., κ. Ανδρέα Σιδέρη, Βιβλιοθηκονόμο της Γενναδείου Βιβλιοθήκης, κ. Γεώργιο Αντωνακόπουλο, Καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, κ. Παναγ. Καμηλάκη, Συντάκτη του Κέντρου Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, κ. Γερ. Ρηγάτο, Επ. Καθηγητή, Ογκολόγο Παθολόγο, κ. Λάζαρο Βλαδίμηρο, Μαιευτήρα-Γυναικολόγο, συγγραφέα στην Ιστορία της Ιατρικής, κ. Ανδρέα Μιχαηλίδη (Χίο), ιατρό ρευματολόγο πρόεδρο της Ιατρικής Εταιρείας Χίου, +Μαν. Δετοράκη (Ηράκλειο Κρήτης), διδάκτορα ιστορίας της ιατρικής, κ. Στράτο Ηλιαδέλη (Θεσσαλονίκη), ιατρό Οφθαλμίατρο εκδότη του περιοδικού "Ελμειακά". Παράλληλα ευχαριστίες εκφράζονται και στον εκδότη κ. Αθανάσιο Σταμούλη, που στον πλούσιο κατάλογο

¹⁰ Θωμάς Παπαδοπούλος, *Ελληνική Βιβλιογραφία (1466ci-1800)*, Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών, τόμ. 1, Αθήνα 1984 και τόμ. Α'-Β', Αθήνα 1986. Δ. Γκίνης-Β.Μέξας, *Ελληνική Βιβλιογραφία 1800-1863. Αναγραφή των κατά την χρονική ταύτην περίοδον όπου δήποτε ελληνιστί εκδοθέντων βιβλίων και εντύπων εν γένει*, τόμοι Α'-Γ', Αθήνα 1936-1957. Φίλιππος Ηλιού, *Ελληνική Βιβλιογραφία του 19^{ου} αιώνα. Βιβλία και Φυλλάδια, τόμος Πρώτος 1801-1818*, Βιβλιολογικό Εργαστήρι, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 1997. Φίλιππος Ηλιού-Πόπη Πολέμη, *Ελληνική Βιβλιογραφία 1864-1900. Συνοπτική αναγραφή*. Τόμοι Α'-Γ', Βιβλιολογικό Εργαστήρι "Φίλιππος Ηλιού", Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 2006.

¹¹ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, *Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών στις Ελληνικές Επιστημονικές Βιβλιοθήκες*, πέμπτη έκδοση, Αθήνα 1998.

του Εκδοτικού του Οίκου συμπεριέλαβε και αυτό το βιβλίο στη «Σειρά Βιβλιοθήκη Ιστορίας της Ιατρικής».

Τελειώνοντας τονίζεται στους αναγνώστες και χρήστες της παρούσης πρώτης αυτής απόπειρας σύνταξης της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής ότι είναι ευπρόσδεκτες οι υποδείξεις λαθών, που πιθανόν να έχουν εμφιλοχωρήσει καθώς και η υπόδειξη σχετικών παραληφθέντων τίτλων, ώστε σε μελλοντική επανέκδοση να είναι πληρέστερη η Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής.

Κατανομή των 2590 λημμάτων της «Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής, 1750-2000»

Distribution of 2590 articles of the Hellenic Bibliography of History of Medicine

Καραμπερόπουλος Δ.
Karaberopoulos, D.

Διεθνές Ιπποκράτειο Ίδρυμα της Κω, Αθήνα
International Hippocratic Foundation of Kos, Athens

Λέξεις-Κλειδιά: Ελληνική Βιβλιογραφία, Ιστορία της Ιατρικής
Key-Words: Hellenic Bibliography, History of Medicine

Διεύθυνση: Μιλτιάδου 3, Κηφισιά, Αθήνα, τηλ. 210-8011066
Address: Miltiadou 3, Kifissia 145 62, Athens, tel. 210-8011066

Βραχύς τίτλος:
Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής, 1750-2000
Hellenic Bibliography of History of Medicine

Στις μέρες μας όλο και περισσότεροι ιατροί ασχολούνται με την Ιστορία της Ιατρικής (αρχαίας, μεσαιωνικής, προεπαναστατικής, νεώτερης έως και την πρόσφατη). Γεγονός παρήγορο γιατί ανθίζουν και πάλι οι σπουδές στην Ιστορία της Ιατρικής στη χώρα, όπου γεννήθηκε ο πατέρας της Ιατρικής και η επιστημονική ιατρική. Κείμενα και μελέτες με αντικείμενο την Ιστορία της Ιατρικής έχουμε ήδη από την προεπαναστατική εποχή. Συγκεκριμένα στα 1794 δημοσιεύεται η πρώτη Ιστορία της Ιατρικής στην ελληνική γλώσσα από τον ιατρό Κωνσταντίνο Μιχαήλ¹². Μετά από τέσσερα χρόνια, στα 1798, ο Κοραής¹³ εκδίδει στη γαλλική γλώσσα, μετάφραση από την αγγλική, την πολυσελίδη, με πολλές δικές του υποσημειώσεις, Ιστορία της Ιατρικής του W. Black, η οποία μακάρι τότε να είχε μεταφραστεί και στην ελληνική γλώσσα. Αργότερα στα 1818 έχουμε το βιβλίο του Σεργίου Ιωάννου¹⁴, ενώ στα 1823 τυπώθηκε η Ιστορία της Φυσιολογίας του Γεωργίου Πούλιου¹⁵.

¹² Κων. Μιχαήλ, *Διατητική, ής προτέτακται και Ιστορία Συνοπτική περί αρχής και προόδου της Ιατρικής επιστήμης και τινων περί αυτήν ευδοκιμησάντων ανδρών εκ παλαιών και νεωτέρων στυγερανισθείσα*, Βιέννη 1794, Δημ. Καραμπερόπουλου, *Η πρώτη Ιστορία της Ιατρικής στην Ελληνική γλώσσα*, εκδόσεις Α. Σταμούλης Αθήνα-Πειραιάς 1994.

¹³ W. Black, *Esquisse d'une histoire de la Medecine et de la Chirurgie depuis leur commencement au nos jours*, μετάφραση από τα αγγλικά υπό Αδαμαντίου Κοραή, Παρίσι 1798.

¹⁴ Σέργιος Ιωάννου, *Πραγματείας ιατρικής Τόμος πρώτος περιέχων Επίτομον Ιστορία της Ιατρικής Τέχνης*, Εν Κωνσταντινουπόλει 1818.

Στο νεοϊδρυθέν στα 1837 Πανεπιστήμιο Αθηνών η Ιστορία της Ιατρικής διδάσκεται από τον εκ Φιλιππουπόλεως Θράκης Αναστάσιο Γεωργιάδη Λευκία, και έκτοτε αξιόλογοι ιατροί συγγραφείς έχουν καταθέσει στα Ελληνικά Γράμματα και στην Ελληνική Ιστορία της Ιατρικής σημαντικές εργασίες ιδιαίτερα στην αρχαία ελληνική ιατρική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εκλογή του Αριστ. Κούζη το 1902 ως υφηγητού και το 1921 ως καθηγητού της έδρας Ιστορίας της Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών μέχρι την αποχώρησή του το 1943.

Έκτοτε υπήρξε μία μακρά περίοδο κατά την οποία οι φοιτητές της Ιατρικής στην Ελλάδα πλημμελώς ή και καθόλου διδάσκονταν Ιστορία της Ιατρικής, έλλειψη η οποία θεραπεύτηκε το 1980 με την πλήρωση της σχετικής έδρας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών από τον καθηγητή κ. Σπύρο Μαρκέτο. Επίσης και στα υπόλοιπα Πανεπιστήμια της Ελλάδος άρχισε να διδάσκεται η Ιστορία της Ιατρικής, όπως στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης από τον κ. Γερ. Πεντόγαλο, της Κρήτης από τον κ. Εμμ. Δετοράκη, των Ιωαννίνων από τον Β. Ρόζο και τώρα από τον κ. Στέφανο Γερούλιανο, της Θεσσαλίας από τον κ. Γ. Αντωνακόπουλο, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μία σημαντική άνθιση των σπουδών στην Ιστορία της Ιατρικής. Σημειώνουμε όμως ότι μόνο στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Πατρών ακόμη δεν διδάσκεται η Ιστορία της Ιατρικής.

Κατά τα τελευταία χρόνια αξιόλογες διδακτορικές διατριβές έχουν εκπονηθεί στην Ιστορία της Ιατρικής και στο Ετήσιο Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο οι Συνεδρίες της Ιστορίας της Ιατρικής συγκεντρώνουν πολλούς συνέδρους. Επί πλέον πολλές εργασίες δημοσιεύονται σε Ιατρικά και άλλα περιοδικά - Ιστορικά, Φιλολογικά, τόμους Συνεδρίων κλπ. Επακόλουθο αυτής της διάχυσης των δημοσιευμάτων είναι ότι πολλές φορές δεν καθίσταται γνωστό ό,τι έχει γραφεί για ένα θέμα, με αποτέλεσμα ο μελετητής και ερευνητής να αντιμετωπίζει δυσκολίες στη συγκέντρωση της σχετικής βιβλιογραφίας.

Αυτήν την έλλειψη έρχεται να καλύψει η προσπάθεια δημιουργίας της «*Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής 1750-2000*», λαμβάνοντας ως αρχή το έτος κατά το οποίο έχουμε το πρώτο δημοσίευμα στην Ιστορία της Ιατρικής. Για τη συγκρότηση της Ελληνικής Βιβλιογραφίας Ιστορίας της Ιατρικής γίνεται συστηματική αποδελτίωση βιβλίων και περιοδικών και με την έρευνά μας στις Βιβλιοθήκες μέχρι τον Ιανουάριο του 2003 έχουν εντοπισθεί 2590 τίτλοι εργασιών με θέμα την Ιστορία της Ιατρικής γραμμένες στην ελληνική γλώσσα ή σε άλλη γλώσσα από Έλληνες συγγραφείς. Η καταχώριση των μελετών στην Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής γίνεται κατά έτος εκδόσεως τους και με αλφαβητική σειρά των συγγραφέων.

¹⁵ Γεώργιος Πούλιος, *Πραγματείας Φυσιολογικής, Τόμος Α' περιέχων Επίτομον Ιστορίαν της Φυσιολογίας*, Εν Πέστα 1823.

Η ανά πεντηκονταετία κατανομή των 2590 εργασιών παρατίθεται στην εικόνα Α΄, στην οποία βλέπουμε ότι έχουν καταγραφεί 7 δημοσιεύσεις κατά την πεντηκονταετία 1750-1800, 46 κατά 1801-1850, 184 κατά 1851-1900, 612 μελέτες κατά 1901-1950, και 1741 κατά την τελευταία πεντηκονταετία 1951-2000. Πιο αναλυτικά στην εικόνα Β΄ αποτυπώνεται η ανά δεκαετία κατανομή των δημοσιεύσεων στην Ιστορία της Ιατρικής κατά τον 19^ο αι. (2, 11, 2, 19, 12, 53, 26, 15, 49, 41) και τον 20^ο αι. (118, 71, 124, 195, 104, 175, 216, 203, 372, 775).

Παρατηρήσεις. Πρώτη παρατήρηση είναι ότι με την πάροδο του ετών κατά τη διάρκεια των διακοσίων πενήντα χρόνων παρουσιάζεται προοδευτική αύξηση του αριθμού των εργασιών και ιδιαίτερα κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, 1981-1990 και 1991-2000. Μια άλλη διαπίστωση είναι ότι κατά την εποχή των μεγάλων ιστορικών γεγονότων της χώρας μειώνεται ο αριθμός μελετών στην Ιστορία της Ιατρικής, όπως κατά τη δεκαετία 1911-1920 με τους Βαλκανικούς Πολέμους και τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τη δεκαετία 1941-1950 με τον Β΄ Παγκόσμιο και τον εν συνεχεία εμφύλιο πόλεμο. Κάτι ανάλογο είχε παρατηρηθεί και κατά τη δεκαετία του πολέμου της Ανεξαρτησίας του 1821-1830.

Στα 1590 λήμματα εντοπίστηκαν 63 μελέτες που είχαν κατατεθεί ως διδακτορικές διατριβές ή διατριβές επί υφηγεσία με θέμα την Ιστορία της Ιατρικής. Εξ αυτών 6 κατά την περίοδο 1750-1900, άλλες 6 κατά την περίοδο 1901-1950 και οι υπόλοιπες 51 κατά την τελευταία πεντηκονταετία του 1951-2000. Ένα άλλο στοιχείο που έδειξε η ανάλυση της θεματολογίας των λημμάτων είναι ότι σε μεγάλο ποσοστό οι μελέτες αναφέρονται στην αρχαία και τη βυζαντινή ιατρική. Όμως η θεματολογία αυτή σε ποσοστό μειώνεται σταδιακά κατά τις τελευταίες δεκαετίες και τούτο λόγω της αυξήσεως των θεμάτων που σχετίζονται με την νεώτερη και σύγχρονη ιατρική. Ενδεικτικά συγκρίνουμε τρεις δεκαετίες. Κατά τη δεκαετία 1901-1910 το ποσοστό των μελετών στην αρχαία και βυζαντινή ιατρική ανέρχονταν στο 48%, στη δεκαετία 1951-1960 μειώνεται στο 35%, ενώ στη τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα 1991-2000 η θεματολογία στην αρχαία και βυζαντινή ιατρική αποτελεί μόνο το 26% των εργασιών.

Συνοπτικά τονίζουμε ότι στην κατανομή των 2590 μελετών στην Ιστορία της Ιατρικής παρατηρείται μια προοδευτική αύξηση του αριθμού των μελετών, που κορυφώνεται στις τελευταίες δεκαετίες 1981-1990 και 1991-2000. Η αύξηση αυτή αποδίδεται στη διδασκαλία της Ιστορίας της Ιατρικής στα περισσότερα Πανεπιστήμια της χώρας και τη συμμετοχή των ιατρών με ανακοινώσεις στις συνεδρίες Ιστορίας της Ιατρικής στα Ετήσια Πανελλήνια Ιατρικά Συνέδρια και τα δημοσιεύματά τους.

Η συντασσόμενη «*Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής 1750-2000*» περιλαμβάνει τα λήμματα κατά έτος εκδόσεως και κατά

αλφαβητική σειρά των συγγραφέων. Θα συνοδεύεται από Ευρετήριο συγγραφέων, ιατρικής ορολογίας και ονομάτων προσώπων, τόπων και πραγμάτων, που περιέχονται στους τίτλους των εργασιών.

Η Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής θα αναδεικνύει την ετήσια συγγραφική δραστηριότητα της Ιστορίας της Ιατρικής, η οποία κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει σημαντική ανάπτυξη και θα είναι δυνατόν να παρουσιάζεται η γενικότερη ανάπτυξη της Ιατρικής στην Ελλάδα. Επί πλέον θα αποτελεί ένα χρηστικό βοήθημα για τους μελετητές και συγγραφείς, οι οποίοι θα έχουν γνώση των προηγούμενων δημοσιεύσεων.

Περίληψη: Παρουσιάζεται η κατανομή των 2590 λημμάτων τίτλων δημοσιεύσεων στην συντασσόμενη Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής 1750-2000, που πραγματοποιήθηκε με την αποδελτίωση σε Βιβλιοθήκες περιοδικών, πρακτικών συνεδρίων κλπ. μέχρι τον Ιανουάριο του 2003.

Παρατηρείται προοδευτική αύξηση των δημοσιεύσεων στην Ιστορία της Ιατρικής με κορύφωση κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, που αποδίδεται στην πλήρωση της έδρας Ιστορίας της Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και των άλλων Πανεπιστημίων της χώρας.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο της ανάλυσης είναι η αύξηση σε ποσοστό των δημοσιεύσεων για την νεώτερη ιατρική της χώρας έναντι των δημοσιεύσεων για την αρχαία και βυζαντινή ιατρική, που κυριαρχούσε στις προγενέστερες δεκαετίες.

Abstract: In the article is presented the distribution of 2590 titles of publications in the «Hellenic Bibliography of History of Medicine 1750-2000», which were collected while researching books, journals and volumes of congress up to January 2003.

In that distribution a progressive increase is noticed of publishing in the History of Medicine, which is quite high during the two final decades of 20th century, as a result of teaching the History of Medicine at the University of Athens and other Universities of the country.

Another significant point of analysis is the increase in the percentage of the publications of the newer medicine of Greece, instead of the publications of ancient and Byzantine medicine, which were during previous decades.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ 2590 ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ, 1750-2000

Καραμπερόπουλος Δημήτριος

Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής, Διεθνές Ιπποκράτειο Ίδρυμα της Κω, Αθήνα

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να γίνει πρόδρομη αναφορά των αποτελεσμάτων των μέχρι σήμερα συγκεντρωθέντων εργασιών με θέμα την Ιστορία της Ιατρικής της περιόδου 1750-2000.

Υλικό. Η αποδελτίωση βιβλίων και περιοδικών κατά τη μέχρι σήμερα έρευνά μας στις Βιβλιοθήκες έχει ανεύρει 2590 τίτλους εργασιών με θέμα την Ιστορία της Ιατρικής γραμμένες στην ελληνική γλώσσα ή σε άλλη γλώσσα από Έλληνες συγγραφείς. Η καταχώριση των μελετών στην Ελληνική Βιβλιογραφία Ιστορίας της Ιατρικής γίνεται κατά έτος εκδόσεως τους με αλφαβητική σειρά των συγγραφέων.

Αποτελέσματα. Η κατανομή των 2590 εργασιών ανά πενήτηνταετία έχει ως ακολούθως: 1750-1800 (7), 1801-1850 (46), 1851-1900 (184), 1901-1950 (612) και 1951-2000 (1741). Ιδιαίτερα ο αριθμός των μελετών από 1901-2000 ανά δεκαετία είναι: 118, 71, 124, 195, 104, 175, 216, 203, 372, 775. Παρατηρείται προοδευτική αύξηση του αριθμού των εργασιών ιδιαίτερα κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες 1981-2000.

Κατά την εποχή των μεγάλων ιστορικών γεγονότων της χώρας σημειώνεται μία πτώση στην παραγωγή εργασιών στην Ιστορία της Ιατρικής, όπως κατά τη δεκαετία του πολέμου της Ανεξαρτησίας, τη δεκαετία 1911-1920 με τους Βαλκανικούς Πολέμους και τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τη δεκαετία 1941-1950 με τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τον εν συνεχεία εμφύλιο.

Με θέμα την Ιστορία της Ιατρικής έχουν καταγραφεί 63 μελέτες, οι οποίες είχαν κατατεθεί ως διατριβές διδακτορικές ή επί υφηγεσία, εκ των οποίων 6 κατά την περίοδο 1750-1900, άλλες 6 κατά την περίοδο 1901-1950 και κατά την τελευταία πενήτηνταετία του 20αι. οι υπόλοιπες 51.

Η θεματολογία των 2590 μελετών αναφέρεται σε μεγάλο ποσοστό στην αρχαία και βυζαντινή ιατρική, το οποίο μειώνεται σταδιακά και τούτο λόγω της αυξήσεως των θεμάτων από την νεώτερη και σύγχρονη εποχή, όπως παρατηρούμε στις ενδεικτικά αναφερόμενες δεκαετίες: 1901-1910 48%, 1951-1960 35% και 1991-2000 26%.

Συμπέρασμα: Ο αριθμός των 2590 μελετών στην Ιστορία της Ιατρικής στο οποίο παρατηρούμε μια προοδευτική αύξηση του αριθμού των μελετών, η οποία κορυφώνεται στις τελευταίες δεκαετίες 1981-1990 και 1991-2000. Αποδίδεται στη διδασκαλία της Ιστορίας της Ιατρικής στα περισσότερα Πανεπιστήμια της χώρας και τη συμμετοχή των ιατρών με ανακοινώσεις στις συνεδρίες Ιστορίας της Ιατρικής στα Ετήσια Πανελλήνια Ιατρικά Συνέδρια.